

*nowa
era*

Twoje mocne strony

Praca z uczniem. Zróżnicowana klasa

Edukacja spersonalizowana

| dr Magdalena Śniegulska

| Magdalena Jurewicz

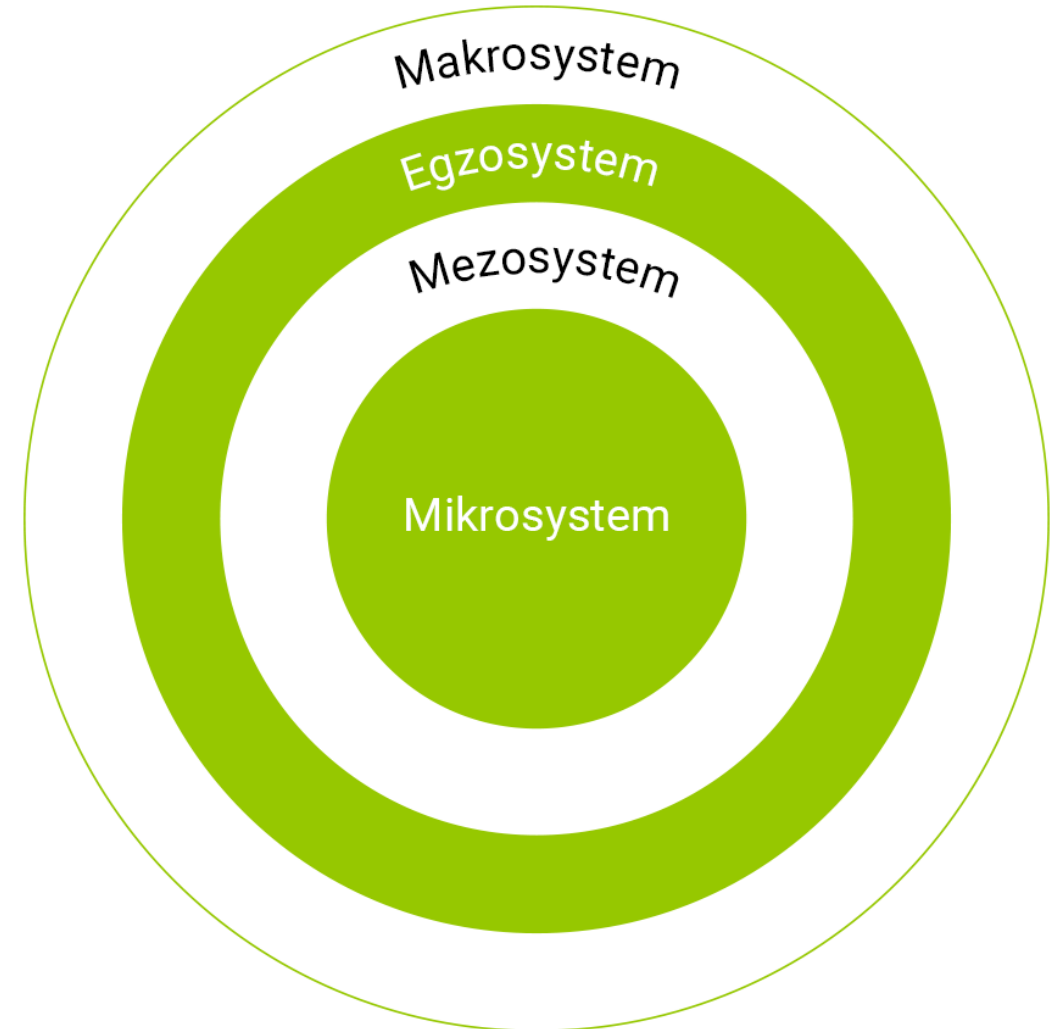

Zróżnicowanie w szkole i klasie – fakty

- Każdy z nas jest inny.
- Nie istnieje jeden uniwersalny rozmiar, który pasowałby na wszystkich.
- Taka zasada obowiązuje, kiedy myślimy o pracy z klasą.

Teoria ekologiczna Urie Bronfenbrennera

- **Mikrosystem** (dziecko)
- **Mezsystem** (rodzina, rówieśnicy, szkoła, przedszkole)
- **Egzosystem** (rozszerzona rodzina – przyjaciele rodziny, sąsiedzi)
- **Makrosystem** (prawa i zwyczaje w określonej kulturze, subkulturze, klasie społecznej)

Praca z klasą

Badania skutecznych szkół pokazały, że jednym z istotnych czynników jest właśnie zróżnicowanie:

- „cechy uczniów – mieszanka reprezentantów różnych środowisk i poziomów zdolności”
- Dlaczego to zróżnicowanie jest istotne?
Z wielu powodów. To ono może wpływać na sposób uczenia zarówno wiedzy teoretycznej, jak i kompetencji miękkich!
- Co jest podobne w zróżnicowanej klasie?
Proces uczenia.

Springfield, 1991

Praca na poprzeczce

- **strefa aktualnego rozwoju** – dziecko potrafi wykonać zadania samodzielnie
- **strefa najbliższego rozwoju** – tutaj dziecko może się nauczyć nowych rzeczy przy pomocy dorosłego
- umiejętność odróżniania jednego od drugiego
- trudność = dużo wsparcia
- sukces = mniej wsparcia, pochwały.

Jak przebiega uczenie się?

- Uczniowie przychodzą do szkoły z różnymi doświadczeniami, zdolnościami, możliwościami.
- Mają różną motywację do uczenia się i do uczenia się poszczególnych przedmiotów.
- Kompetencje uczniów zmieniają się z wiekiem, dojrzewaniem, nabieraniem doświadczenia.
- Jednak co pewien czas uczniowie znów stają się nowicjuszami!

Etapy uczenia się według Patricii Alexander

Etap aklimatyzacji

Uczący się ma ubogą i fragmentaryczną wiedzę z danej dziedziny (ogólnej wiedzy przedmiotowej, jak i pojedynczych zagadnień). Uczenie się jest ukierunkowywane przez stawiane zadania – na bieżąco – z zewnątrz. Uczący stosuje wyłącznie, a przy tym często nieskutecznie, znane wcześniej strategie ogólne. W miarę uczenia się wiedza staje się obszerniejsza i lepiej ustrukturalizowana. Podejmowane są nieliczne i nieskuteczne próby samoregulacji uczenia się.

Etap kompetencji

Uczenie się jest coraz bardziej podporządkowywane szerszym celom przedmiotowym, a nie pojedynczym zadaniom. Uczący się zaczyna sam opracowywać i stosować coraz więcej strategii specyficznych, które okazują się skuteczne. W mniejszym stopniu potrzebuje zewnętrznej pomocy, wsparcia i kierowania.

Etap biegłości

(przejście na pozycję eksperta w danej dziedzinie)

Uczący się nie tylko ma rozległą i zorganizowaną wiedzę z danej dziedziny, lecz także sam ją rozszerza. Stosowane są złożone i specyficzne strategie oraz stawiane samodzielnie przez uczącego się nowe, trudne zadania. Występuje wysoki poziom samoregulacji uczenia się.

Uczniom szkoły podstawowej i średniej dostępne są tylko dwa pierwsze etapy rozwoju uczenia się przedmiotowego.

Czy uczniowie uczą się wszystkich przedmiotów w taki sam sposób?

Język polski

Matematyka

Język angielski

Chemia

Biologia

Geografia

Fizyka

Historia

Informatyka

WOS

Muzyka

Plastyka

Odcisk palca

- Tak jak każdy ma niepowtarzalny odcisk palca, tak każdy ma indywidualny sposób uczenia się.
- Uczniowie różnią się poziomem wiedzy czy umiejętności.

Jak więc lepiej prowadzić lekcje, aby dotrzeć do wszystkich w klasie?

Korzenie

- Korzenie nauczania zróżnicowanego sięgają czasów, kiedy jeden nauczyciel miał uczniów w różnym wieku w jednej klasie.
- Wraz z przejściem systemu edukacyjnego do szkół klasyfikacyjnych założono, że dzieci w tym samym wieku uczą się podobnie.
- Teraz wiemy, że umiejętności uczniów w ramach jednego poziomu się różnią.
- Dodatkowo mamy jeszcze uczniów z trudnościami w uczeniu się i dysfunkcjami.

Cztery sposoby zróżnicowania nauczania

- I. **TREŚĆ** – czego uczeń musi się nauczyć lub w jaki sposób uczeń uzyska dostęp do informacji.

Pracujemy zgodnie z podstawą programową, ale w każdej klasie mamy uczniów, którzy już umieją treści założone na daną lekcję, znają ich część czy też nie wiedzą jeszcze nic z danego obszaru.

- II. **PROCES** – czynności, w które angażuje się uczeń, aby opanować treści.

Uczniowie potrzebują różnego rodzaju i zakresu wsparcia nauczyciela (różne rodzaje pomocy, różne rodzaje aktywności, różna intensywność kontaktu z nauczycielem w trakcie pracy).

- III. **PRODUKT** – te momenty, gdy uczeń musi przećwiczyć, zastosować czy rozszerzyć to, czego się nauczył.

Chcemy, aby uczeń każdą lekcję skończył z jakimś produktem, czyli czymś, co stworzy na koniec lekcji, aby pokazać opanowanie treści. Zwykle przybiera to formę testów, projektów, raportów lub notatek.

- IV. **ŚRODOWISKO UCZENIA SIĘ** – jak pracujemy i jak się czujemy.

Stanowi to wszystko, co otacza proces uczenia się, zarówno pod względem fizycznym (układ sali, wyposażenie), jak i psychologicznym (techniki zarządzania klasą).

Różnicowanie treści – taksonomia Blooma

- Od uczniów niezaznajomionych z lekcją można wymagać wykonania zadań na niższych poziomach: zapamiętywania i rozumienia.
- Uczniów z pewnym poziomem biegłości można by poprosić o zastosowanie i przeanalizowanie treści.
- Uczniów, którzy mają wysoki poziom biegłości – o wykonanie zadań w obszarach oceniania i tworzenia.

Przykłady działań:

- Dopasuj słowa do definicji.
- Przeczytaj fragment tekstu i odpowiedz na powiązane pytania.
- Pomyśl o sytuacji, która przydarzyła się postaci z tekstu i zaproponuj alternatywne zakończenie historii.
- Odróżnij fakty od opinii w opowiadaniu.
- Rozpoznaj stanowisko autora i przedstaw dowody na poparcie tego punktu widzenia.
- Utwórz prezentację podsumowującą lekcję.

6 poziomów Taksonomii Blooma w sferze kognitywnej

Różnicowanie procesu uczenia się

- różne formy pracy: w parach, małych grupach lub indywidualnie.
- różne pomoce dopasowane do potrzeb: wizualne/słowne.

Przykłady działań:

- Pozwólmy uczniom słuchać książek audio.
- Stwórzmy okazję, by uczniowie mogli wstać i przejść się po klasie.
- Z klasą, która łatwo podejmuje nowe aktywności, prowadźmy dyskusje i pracę w grupach, z klasą, która trudniej – znajźmy formułę prowadzącą uczniów małymi krokami poprzez kolejne zadania (czytamy tekst i odpowiadamy na pytania).
- Różnicujmy czas przeznaczony na wykonanie zadania, aby zapewnić dodatkowe wsparcie uczniowi zmagającemu się z trudnościami lub zachęcić zaawansowanego ucznia do głębszego zgłębienia tematu.

Różnicowanie produktów

- Pozwólmy uczniom wybrać, czy chcą napisać pracę podsumowującą dział, czy wolą stworzyć graficzny projekt prezentujący najważniejsze informacje.
- Proponujemy, by chętni uczniowie mogli zakończyć pracę rozmową z nauczycielem.

Przykłady działań:

- **„Tablice wyboru”** – uczniowie wybierają aktywność, nad którą chcieliby pracować, aby uzyskać umiejętność wybraną przez nauczyciela. Na tablicy zwykle znajdują się opcje dotyczące form pracy z wykorzystaniem różnego typu pomocy.
- **„Kontrakt na uczenie się”** – zawieramy z uczniem umowę, w której określamy oczekiwania dotyczące wykazania niezbędnych umiejętności oraz wymagane elementy zadań, z kolei uczeń określa metody, których chciałby użyć, aby ukończyć zadanie. Umowy te mogą umożliwić uczniom korzystanie z preferowanych form pracy i pracę w idealnym tempie oraz zachęcać do samodzielności i umiejętności planowania.

Różnicowanie środowiska uczenia się

- układ sali (na co mamy wpływ)
- układ pracy (jak pasuje do form pracy)
- techniki zarządzania klasą

Przykłady działań:

- Stwórzmy miejsca do cichej i niezakłóconej pracy, a także miejsca, które zachęca uczniów do współpracy.
- Dostarczajmy materiałów, które odzwierciedlają różne konteksty i sytuacje rodzinne uczniów.
- Ustalajmy jasne wytyczne do samodzielnej pracy, która odpowiada indywidualnym potrzebom.
- Opracujmy procedury, które regulują funkcjonowanie klasy, np. pozwalają uczniom uzyskać pomoc, gdy nauczyciele są zajęci innymi uczniami i nie mogą im natychmiast pomóc.
- Pomagajmy uczniom w zrozumieniu, że niektóre osoby muszą się poruszać, aby się uczyć, podczas gdy innym nauka przychodzi łatwiej, gdy siedzą spokojnie.

Zróżnicowane nauczanie – za i przeciw?

Mocne strony

- Badania pokazują, że zróżnicowane nauczanie jest skuteczne zarówno w przypadku uczniów o wysokich umiejętnościach, jak i uczniów z lekkim i ciężkim stopniem niepełnosprawności.
- Kiedy uczniowie otrzymują więcej opcji dotyczących tego, w jaki sposób mogą uczyć się materiału, biorą na siebie większą odpowiedzialność za własną naukę.
- Uczniowie są bardziej zaangażowani w naukę
- W klasach, w których nauczyciele prowadzą zróżnicowane lekcje, występuje mniej problemów z dyscypliną.

Słabe strony

- Zróżnicowane nauczanie wymaga więcej pracy podczas planowania lekcji, a wielu nauczycieli ma trudności ze znalezieniem dodatkowego czasu w swoim planie dnia/tygodnia.
- Nauczyciele mogą potrzebować merytorycznego wsparcia, aby w nowy sposób zacząć planować i prowadzić lekcje.
- Nie ma wystarczających badań, które potwierdzają, że korzyści płynące ze zróżnicowanego nauczania przewyższają dodatkowy czas potrzebny na przygotowanie.

Ocenianie kształtujące, czyli...

...odkrywanie tego, co uczniowie wiedzą, gdy jeszcze się tego uczą.

- Zaprojektowanie dobrej formy oceny kształtującej może być wyzwaniem.
- Potrzebujemy oceniania kształtującego, aby dowiedzieć się, co będzie dalej:
  - Czy jesteśmy gotowi ruszyć dalej?
  - Czy nasi uczniowie potrzebują innej ścieżki do koncepcji?
  - Którzy uczniowie są gotowi, aby przejść dalej, a którzy potrzebują innej ścieżki?
- Ocenianie kształtujące to taka forma oceniania, która towarzyszy stale naszej pracy z uczniami – pozwala i nauczycielowi, i uczniom zobaczyć, gdzie są w procesie uczenia się, i zaplanować kroki, które poprowadzą ich w tym procesie dalej.

- Aby ustalić, co naprawdę wiedzą nasi uczniowie, musimy przyrzeć się więcej niż jednemu rodzajowi informacji.
- Wybierajmy proste i szybkie narzędzia, sprawdzajmy, nie oceniajmy.
- Zbierajmy informacje od wszystkich uczniów!

Ocenianie kształtujące – przykłady

Wejściówki i wyjściówki

Ważne minuty na początku i na końcu zajęć mogą być świetną okazją, aby dowiedzieć się, co dzieci pamiętają. Rozpocznij lekcję od krótkiego pytania na temat pracy z poprzedniego dnia i poproś każdego ucznia o odpowiedź na dużej tablicy lub na małych kartkach.

Quizy i ankiety

Możemy wykorzystać wiele przyjaznych aplikacji, aby szybko zebrać informacje o tym, co pamiętają nasi uczniowie. Pamiętajmy jednak, by quizy nie były na punkty czy oceny – chcemy, by uczniowie spokojnie zaznaczali, co potrafią! Sami tworzymy pytania, więc możemy uwzględnić zarówno te z niższych poziomów taksonomii Blooma (fakty, słownictwo lub procesy), jak i bardziej skomplikowane zadania („Jaką radę Twoim zdaniem... udzieliłby..., gdyby ta dwójka rozmawiała pod koniec rozdziału 3?”).

Nieporozumienia i błędy

Czasami warto sprawdzić, czy uczniowie rozumieją, dlaczego coś jest nie tak lub dlaczego koncepcja jest trudna. Poproś uczniów, aby wyjaśnili „najbardziej zabłocony punkt” na lekcji – miejsce, w którym sprawy stały się zagmatwane lub szczególnie trudne lub gdzie nadal brakuje im jasności. Możesz też zrobić kontrolę nieporozumień – przedstaw uczniom często powtarzający się błąd i poproś ich, aby zastosowali wcześniejszą wiedzę do jego poprawienia lub poproś ich, aby zdecydowali, czy zdanie zawiera w ogóle jakieś błędy, a następnie omów ich odpowiedzi.

Nigdy nie odnosimy się na forum do błędów konkretnych osób!

Nad błędami pracujemy anonimowo.

Zróżnicowanie inaczej – jak widzimy naszych uczniów?

- Nauczyciel różnie postrzega swoich uczniów.
- Zmierzamy do tego, aby uczniowie nie mogli „poznać”, kogo lubimy czy nie lubimy.
- Aby sobie z tym poradzić, zauważmy, nazwijmy i wypracujmy strategie postępowania wobec uczniów, których:
  - nie lubimy
  - lubimy dużo bardziej niż pozostałych
  - obawiamy się, nie umiemy zrozumieć, „wyczuć”
  - zachowania mogą być niebezpieczne dla innych.

Pułapka: chęci a możliwości

- Unikamy pułapki: Ten uczeń/ta uczennica chce/nie chce się uczyć!
- Zadaniem nauczyciela jest stworzenie każdemu uczniowi możliwości do uczenia się.

Uczeń zdolny – 100 definicji zdolności

- Hans J. Eysenck i Czesław Nosal – zdolności są „synonimem sprawności, biegłości i szybkości rezultatu, wyniku”.
- Jan Strelau – „zdolności wiążą się z wyższą jakością, głębokością i rozległością analizy, syntezy, procesu rozumowania”.
- Bolesław Hornowski – „zdolność to większa (lepiej) pojemność, np. pamięci”.
- Zbigniew Pietrasiński – „te różnice indywidualne, które sprawiają, że przy jednakowej motywacji i uprzednim przygotowaniu poszczególni ludzie osiągają w porównywalnych warunkach zewnętrznych niejednakowe rezultaty w uczeniu się i działaniu”.

„Zdolne i utalentowane dzieci to, zidentyfikowane przez wykwalifikowane zawodowo osoby, dzieci, które za pomocą wybitnych zdolności są w stanie osiągać wysokie wyniki. Są to dzieci, które wymagają zróżnicowanych (indywidualizowanych) programów nauczania i/lub usług ponad te zapewniane przez standardowe szkolne programy celem zrealizowania ich wkładu w rozwój własny i społeczeństwa” (Raport Marlanda).

Obszary uzdolnień

W kategorii pojęcia „dzieci zdolnych osiągających wysokie wyniki” znajdują się dzieci o widocznych osiągnięciach i/lub potencjalnych zdolnościach w którejkolwiek z poniższych dziedzin lub ich kombinacji:

Uczeń zdolny a uczeń z trudnościami

Uczeń zdolny

- rozszerzenia, nie „więcej tego samego”
- dawanie każdemu uczniowi okazji doświadczenia wyzwania
- planowanie według schematu: „wszyscy muszą, większość powinna, niektórzy mogą”
- różne typy rozszerzeń: trudniejsze zadania, trudniejsze materiały, trudniejsza forma pracy
- przestrzeń na indywidualne negocjacje
- metapoznanie

Uczeń z trudnościami

- ocenianie kształtujące i różnicowanie nauczania
- modyfikacje na podstawie wyników z oceniania kształtującego
- szczególna pomoc przy szczególnych dysfunkcjach

Praca z uczniem zdolnym – przykłady

- Poproś ucznia zdolnego, aby przypomniał, co było na ostatniej lekcji.
- W zadaniach, w których uczniowie mają znaleźć 5 przykładów, poproś ucznia zdolnego, aby znalazł ich 8.
- Poproś ucznia zdolnego, by notował najważniejsze myśli na tablicy podczas dyskusji.
- Poproś ucznia zdolnego, aby wytłumaczył zagadnienie koledze – najlepszym sposobem, żeby udowodnić, że się rozumie, jest wytłumaczenie komuś innemu.
- Poproś ucznia zdolnego, aby wymyślił pytania do kolejnej aktywności, np. dyskusji.

Trudne przypadki – uczniowie, których się obawiam

- uczeń z depresją, samookaleczający się i po próbach samobójczych
- uczeń agresywny i z zaburzeniami zachowania

Nauczyciel nie może być sam!

Powinniśmy tworzyć sojusz (z rodzicami, dyrekcją, psychologiem/pedagogiem szkolnym, z terapeutą dziecka, z dzieckiem).

Twórzmy plany.

Ważna jest superwizja – jaka i z kim?

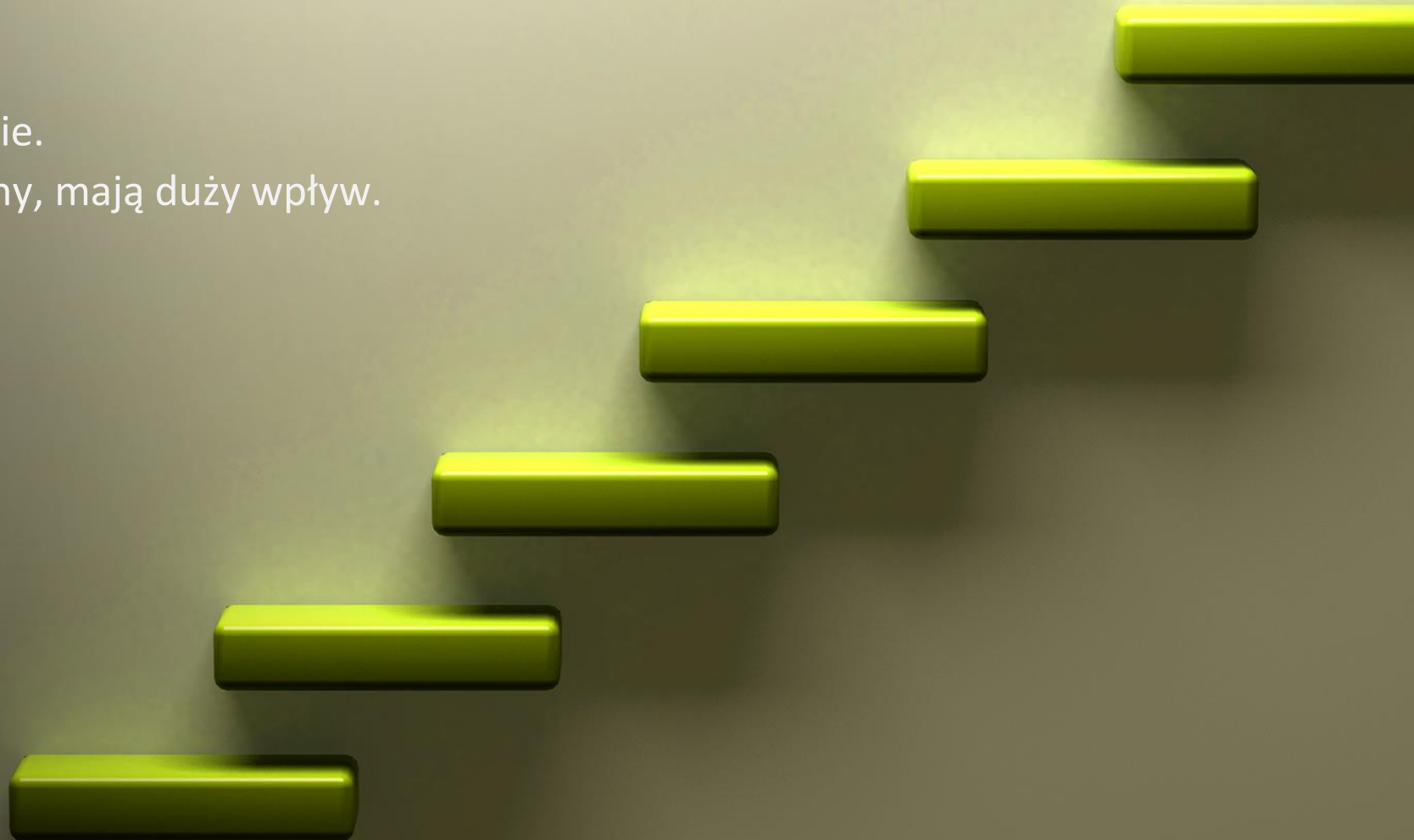

Zróżnicowanie, ale nie hierarchiczność klasy

- Istnieje związek między hierarchią statusu w klasie a występowaniem prześladowań rówieśniczych.
- Zwiększenie równowagi sił wśród uczniów w klasie może zmniejszyć liczbę przypadków przemocy.
- Nauczyciel od samego początku powinien pracować nad **budowaniem w klasie przyjaznego klimatu**, który w przyszłości będzie **obniżyć ryzyko występowania zachowań przemocowych**. Musi wypracować sposób reagowania, zanim uczniowie zdecydują się na zachowania prowadzące do długoterminowego prześladowania.
- Nauczyciel powinien pomagać uczniom przezwyciężyć przyjęte skrypty zachowań poprzez stwarzanie na bieżąco odpowiednich bezpiecznych sytuacji i kontekstu.
- Kształtowanie hierarchii klasy i zarządzanie równowagą sił może stanowić wyzwanie, ponieważ relacje hierarchiczne są łatwe do zapamiętania i wygodne w codziennym funkcjonowaniu, a uczniowie szybko się do nich przyzwyczajają.
- Twórzmy egalitarny kontekst!

Krok po kroku

- Nie pomożemy wszystkim.
- Nie zrobimy wszystkiego idealnie.
- Małe, lecz konsekwentne zmiany, mają duży wpływ.

Dziękujemy za uwagę!

Twoje mocne strony

Autor wykładu

**dr Magdalena Śniegulska,
Magdalena Jurewicz**

Montaż i realizacja nagrania

Vincent Studio

W webinarium wykorzystano zdjęcia

Gettyimages/Klaus Vedfelt (nastolatki), Gettyimages/Tom Werner (nauczycielka), Gettyimages/Cavan Images (chodzenie po linie), Gettyimages/Klaus Vedfelt (uczniowie w ławkach), Gettyimages (odcisk palca), Gettyimages/DrAfter123 (grafika z kolorowymi głowami), Gettyimages/Klaus Vedfelt (dziewczyna na pierwszym tablecie od lewej), Gettyimages/Maskot (chłopiec na drugim tablecie od lewej), Gettyimages/Westend61 (dziewczynka na trzecim tablecie), Gettyimages/Maskot (nastolatek na czwartym tablecie), Gettyimages/MirageC (zegary), Shutterstock/Visual Generation (grafika na slajdach 16,17), Shutterstock/ria_airborne (tarcza szkolna), Shutterstock/4zevar (łapka w górę i w dół), Gettyimages/Peter Cade (dłonie trzymające roślinkę), Gettyimages/Giordano Cipriani (ocean), Gettyimages/Malte Mueller (grafika z kolorowymi karteczkami i dziećmi), Shutterstock/Nataliya Dorokhina (chłopiec w krawacie), Shutterstock/BRO.vector (grafika płaczącego chłopca), Gettyimages/ayagiz (zielone schody)

Copyright by Nowa Era Sp. z o. o.

Twoje mocne strony